

การพัฒนาจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในยุคดิจิทัล*

THE DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ETHICS FOR THE PROPAGATION OF BUDDHISM IN THE DIGITAL AGE

เพ็ญศรี ปักกะสินธุ์¹, อภินันท์ จันตะนี², สมเดช นามเกตุ³ และ
พระครูพิศาลสารบัณฑิต (ราเชนทร์ วิสาร์โท)⁴

Pensri Pukkasinun¹, Aphinant Chantane², Somdet Namket³, Phrakru Phisalsarabunthit (Rachen Visarath)⁴

¹⁻⁴มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

¹⁻⁴Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: Pensri.puk2511@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทิศทางการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์และจริยธรรมสำหรับปัญญาประดิษฐ์ และ 2) วิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า 1) การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ของไทยในยุคปัจจุบันดำเนินการตามหลักการทางจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ ที่กำหนดโดยรัฐบาลไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กำกับดูแล ผู้วิจัย ผู้ออกแบบ ผู้พัฒนา ผู้ให้บริการปัญญาประดิษฐ์ และผู้ใช้ประโยชน์จากปัญญาประดิษฐ์ ใช้เป็นแนวทางสำหรับการกำกับการดำเนินงาน เพื่อให้ ปัญญาประดิษฐ์มีความน่าเชื่อถือ มั่นคงปลอดภัย มีจริยธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์กับมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมฯ โดยทิศทางการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ของประเทศไทยปัจจุบันยังอยู่ในระยะเริ่มต้นตามแผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570) ซึ่งอยู่ในช่วงของการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้งานอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงหน่วยงานด้านพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันเมื่อถึงเวลาก็ต้องปรับตัวเตรียมนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ใน

* Received 24 May 2024; Revised 15 June 2024; Accepted 29 June 2024

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล 2) หลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ที่พึงประสงค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรยึดหลักจริยธรรมที่สำคัญคือ โอวาทปาฏิโมกข์ หลักไตรสิกขา อริยสัจ 4 หลักกัลยาณมิตตธรรม หลักสัพปุริสธรรม หลักโยนิโสมนสิกา หลักกาลามสูตร รวมถึงหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐาน (เบญจศีล เบญจธรรม) จริยธรรมชั้นกลาง (ศีล 8 กุศลกรรมบถ 10) และจริยธรรมชั้นสูง (อริยมรรค 8)

คำสำคัญ: จริยธรรม, ปัญญาประดิษฐ์, เอไอ, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ยุคดิจิทัล

Abstract

This study aims to 1) study the direction of artificial intelligence development and ethics for artificial intelligence and 2) analyze Buddhist principles for developing artificial intelligence related to the propagation of Buddhism. It was found that 1) The development of artificial intelligence in Thailand in modern times is carried out according to the ethical principles of artificial intelligence. determined by the Thai government It is intended for regulators, researchers, designers, developers, providers of artificial intelligence. and those taking advantage of artificial intelligence Use it as a guideline for directing operations, to make artificial intelligence more reliable Stable, safe, ethical, and beneficial to humans society and environment, etc. The direction of artificial intelligence development in Thailand is currently still in the early stages according to the National Artificial Intelligence Action Plan for Thailand Development (2022-2027), which is in the period of preparation by the agency various things that will put artificial intelligence into concrete applications. Including Buddhist agencies, as well, when the time comes, they must adapt and prepare to use artificial intelligence to spread Buddhism in order to be in line with the digital age. 2) Buddhist principles for the development of artificial intelligence intended to spread Buddhism. Those involved at all levels should adhere to important ethical principles, namely The Patimokkha teachings, the

Threefold Principles, the 4 Noble Truths, the principles of Kalyanamitta Dhamma. Sappurisadhamma principles Principle of Yonisomansika the kala sutra Including basic ethics (Pencasila, Panjadham), middle ethics (8 precepts, 10 meritorious actions), and advanced ethics (8 Noble Path).

Keywords: Ethics, Artificial Intelligence, AI, Propagate Buddhism, Digital Age

บทนำ

เมื่อสังคมมนุษย์ได้เข้าสู่ยุคดิจิทัลหรือยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งเป็นยุคที่พัฒนาคอมพิวเตอร์ให้มีความสามารถคิดและกระทำได้เหมือนมนุษย์อย่างมีเหตุผล ทำให้คอมพิวเตอร์มีความฉลาด สามารถทำงานที่มีความซับซ้อนได้อัตโนมัติ ทำนาย และคาดการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพสูง โดยปัญญาประดิษฐ์หรือมักเรียกกันทั่วไปว่า เอไอ ได้ถูกพัฒนาให้มีความฉลาดมาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถทำงานได้ใกล้เคียงมนุษย์และดีกว่ามนุษย์ในหลายด้านในปัจจุบัน และคาดการณ์ว่าในอนาคตจะมีการพัฒนาให้มีความสามารถขั้นสูงสุดคือมีปัญญาเหนือกว่ามนุษย์ เป็นสุดยอดเอไอที่ทรงพลัง ซึ่งเป็นเทคโนโลยีแห่งอนาคตที่น่าจับตามอง ด้วยความสามารถและความฉลาดของเอไอ จึงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน ในหลากหลายรูปแบบ โดยที่ผู้คนอาจไม่รู้ตัวกำลังใช้เอไอในการทำงาน เช่น การปลดล็อกหน้าจอโทรศัพท์ด้วยใบหน้า หรือลายนิ้วมือ การค้นหาข้อมูลบนกูเกิ้ล การสั่งงานด้วยเสียงตอบคำถามอัตโนมัติ การควบคุมอุณหภูมิอัจฉริยะ การแจ้งข้อมูลสภาพการจราจร รายงานสภาพอากาศแบบเรียลไทม์ การแนะนำสินค้าที่เหมาะสมแก่ลูกค้า รวมถึงการใช้งานในรูปแบบของหุ่นยนต์ และแชทบอต ในงานด้านต่าง ๆ เป็นต้น โดยทุกวงการทั่วโลกได้ตื่นตัวและปรับตัวเพื่อนำเอไอมาประยุกต์ใช้งานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานอย่างเป็นระบบ แต่อย่างไรก็ตามในระยะเริ่มต้นของการพัฒนาเอไอ ยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับความฉลาดของเอไอที่ในอนาคตอาจถูกพัฒนาจนมีความสามารถเหนือมนุษย์และย้อนกลับมาก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นในสังคมมนุษย์ และส่งผลกระทบต่อทั่วทุกมุมโลก ซึ่งในจุดนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรตระหนักและยึดหลักจริยธรรมในการสร้างเอไอที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับมนุษย์อย่างแท้จริง ซึ่งเทคโนโลยีนั้นมีทั้งคุณและโทษ ถ้าใช้ไม่เป็นก็จะมีโทษแก่เราเอง สำคัญอย่างยิ่ง คือ การพัฒนาคนให้อยู่เหนือกว่าความทันสมัยของเทคโนโลยี คือการนำเอาเทคโนโลยีมาสนอง ให้เกิดประโยชน์แก่ตน ไม่ให้เราอยู่ภายใต้เทคโนโลยี โดยการใช้

ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550)

จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่มีผลกระทบต่อทุกด้านรวมถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบทความนี้จึงสนใจ ศึกษาทิศทางการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์และจริยธรรมสำหรับปัญญาประดิษฐ์ และวิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมในการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยในยุคดิจิทัล

จริยธรรมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อยุคสมัยและปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยในยุคเริ่มต้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้คำพูดบอกต่อเป็นระบบปากต่อปาก หรือเรียกว่า วิธีมุขปาฐะ ต่อมาในยุคเขียนตามผนังถ้ำ จารึกลงในใบลานพิมพ์ เป็นหนังสือ พระไตรปิฎก คัมภีร์ ผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์ จนมาถึงยุคปัจจุบันที่เรียกว่ายุคดิจิทัลซึ่งในยุคที่พุทธศาสนิกชนใช้ชีวิตในโลกออนไลน์เพิ่มมากขึ้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามยุคตามสมัย นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือผ่านสื่อโซเชียลต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ยูทูบ และเว็บไซต์ โดยใช้เป็นภาพนิ่ง สื่อวิดีโอสั้น หรือไลฟ์สด เป็นต้น (พระครูวินัยธรปัญญา ปญญาโว (ศรีสมุทร) และบุญเดือน ทรัพย์เพชร, 2564) ดังนั้นคณะสงฆ์หรือผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างพระสงฆ์ที่ปรับตัวนำเสนอธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้แก่ พระไพศาล วิสาโล พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี หลวงพ่อปราโมทย์ ปราโมชโช และพระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ เป็นต้น ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงของการสืบทอด เผยแผ่ และดำรงคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้สืบไปตามพระพุทธโอวาทที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงแสดงธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด” การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นยุค สมัยใดก็ตาม จะใช้เครื่องมือใดก็

ตามต้องเป็นไปอย่างถูกต้องและดีงามตามหลักคุณธรรมจริยธรรม มุ่งให้ผู้เรียนเกิดปัญญา เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง โดยผู้สอนเป็นผู้ชี้แนวทาง ส่วนผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2564) ทั้งนี้ นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องยึดหลักธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ แสนคำ) (2564) สรุปถึงหลักธรรมที่สำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ได้แก่ โอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม หลักไตรสิกขาเป็นข้อปฏิบัติที่พึงศึกษาและฝึกฝนอบรม กาย วาจา ใจ และปัญญา และ อริยสัจ 4 ที่เป็นความจริงอันประเสริฐ ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ พระครูสมุห์มานิตย์ ญาณธโร (2560) สรุปถึงหลักธรรมที่เหมาะสมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ หลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นจริยธรรมในขั้นสูง ปฏิบัติตามมรรค 8 ประการ โดยมีสัมมาทิฐิเป็นข้อแรก ถ้าทุกคนมีสัมมาทิฐิ การพูด การกระทำ ก็จะเป็นสัมมาทุกอย่าง จึงไม่กระทำผิดพลาดใด ๆ ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น พจนารถ สุพรรณกุล (2557) สรุปหลักการที่นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องใช้ คือ หลักประโยชน์ และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง หลักไตรสิกขา และหลักศักยภาพของมนุษย์ หลักกัลยาณมิตร รวมถึงคุณสมบัติภายใน และภายนอกของผู้เผยแผ่ นิเทศ สนั่นนารี, จรัส ลีกา, สาริกา ไสวงาม, และภัทรวดี ทองนีก (2561) สรุปหลักธรรมเกี่ยวกับการสื่อสารเชิงพุทธไว้ประกอบด้วย หลักกัลยาณมิตตธรรม หลักไตรสิกขา หลักสัปปุริสธรรม หลักโยนิโสมนสิการ และหลักกาลามสูตร รวมถึงการสื่อสารตามระดับสติปัญญาของบุคคล สื่อสารความจริงและเว้นลักษณะมุสาวาท ผู้สื่อสารและผู้รับสารมีความเป็นบัณฑิต มีความประพฤติดีปฏิบัติชอบ การสื่อสารมีเป้าหมายเพื่อก่อเกิดความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ เพื่อความหลุดพ้น พระครูสมุห์มานิตย์ ญาณธโร (2560) กล่าวถึงหลักธรรมที่เกี่ยวกับการสื่อสารเชิงพุทธได้แก่ การมีสติ มีหลักโยนิโสมนสิการ คือการทำในใจอย่างแยบคายให้มีเหตุมีผลหรือให้รู้จักวิธีคิด มีธรรมคุ้มครองโลก ให้ละอายและเกรงตัวต่อการประพฤติดุจจริต ใช้หลักไตรสิกขานั่นพัฒนาปัญญามนุษย์ และใช้หลักสัปปุริสธรรม ซึ่งเป็นธรรมของคนดี

สรุปได้ว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลมีความจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับบริบทของสังคม โดยใช้สื่อโซเชียลต่าง โดยพระสงฆ์ที่เป็นผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาจักต้องเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยยึดหลักธรรมที่เป็นสัมมาทิฐิเป็นสำคัญเพื่อความสุขของคนจำนวนมาก และเพื่อดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบไป

จริยธรรมสำหรับนักพัฒนาปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์สร้างหรือผลิตโดยมนุษย์ ทำงานตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ หากมนุษย์ป้อนข้อมูลที่ผิดหรือข้อมูลที่ไม่เที่ยงตรง มีความคลาดเคลื่อนเข้าไปในระบบ ปัญญาประดิษฐ์ก็จะประมวลผลและตัดสินใจไปในทางที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปด้วย จะมีผลก่อให้เกิดความเสียหายต่อมนุษยชาติได้ ซึ่งปัญญาประดิษฐ์จะมีทั้งคุณและโทษตามที่ผู้สร้างกำหนดขึ้น ดังที่มงคล เทียนประเทืองชัย (2565) วิเคราะห์การคิดของปัญญาประดิษฐ์และของมนุษย์ ด้วยแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาท ระบุว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นสารชนิดหนึ่งก็น่าจะคิดได้ ส่วนจะคิดดีหรือฉลาดเหมือนมนุษย์หรือไม่อย่างไร และมีคุณ (ประโยชน์) หรือมีโทษ อย่างไร ก็เป็นไปตามเหตุปัจจัยหรือปัจจัยการ (กฎปฏิจจสมุพบาท) คือถ้าสร้างโปรแกรม เบื้องต้น (รวมถึงจิตใจผู้สร้างโปรแกรมด้วย) ไว้ดี มีประโยชน์ แนวโน้มของการคิดต่อยอด (รวมถึงการคิดได้เองด้วย) ของปัญญาประดิษฐ์ก็น่าจะมีประโยชน์ แต่ถ้าสร้างโปรแกรม พื้นฐานไว้ไม่ดีหรือคิดร้ายทำลายล้าง แนวโน้มของการคิดต่อยอดก็น่าจะเป็นอันตราย หรือเป็นโทษต่อมวลมนุษย์เป็นธรรมดาตามกฎของธรรมชาติ

ดังนั้นในการสร้างหรือออกแบบ ผู้สร้างจะต้องเป็นผู้มีจริยธรรมคุณธรรม และสร้างปัญญาประดิษฐ์ให้มีจริยธรรมคุณธรรมเช่นเดียวกัน มีความตระหนักในหลักจริยธรรมแห่งปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งทุกประเทศและทุกองค์กรทั่วโลกได้ตระหนักและมีการกำหนดหลักการและแนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ที่สอดคล้องกันไปไปในแนวทางเดียวกัน ตัวอย่างเช่น องค์กรเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ ได้ออกคำแนะนำหลักการทางจริยธรรมของ เอไอ ว่าการดูแลและให้การบริการระบบปัญญาประดิษฐ์ควรมีความน่าเชื่อถือ สร้างประโยชน์ให้กับผู้คนและโลกโดยทำให้เกิดความเจริญ การพัฒนาอย่างยั่งยืน เคารพและไม่กระทำการละเมิดต่อกฎหมาย สิทธิมนุษยชน ค่านิยมและความหลากหลายในระบอบประชาธิปไตย สามารถเปิดให้มนุษย์สามารถเข้าไปแทรกแซงได้เมื่อมีความจำเป็น เพื่อรักษาไว้

ซึ่งความเป็นธรรมของสังคม เอื้ออำนวยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการวิจัยและพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ คณะกรรมาธิการยุโรป กล่าวถึงแนวทางจริยธรรมสำหรับปัญญาประดิษฐ์ที่น่าเชื่อถือว่าควรให้ความเคารพต่อเสรีภาพของมนุษย์ ป้องกันภัยคุกคามมีความเป็นธรรม และมีความสามารถในการอธิบายได้ ปัญญาประดิษฐ์ต้องให้การสนับสนุนต่อมนุษย์ ดูแลสิทธิขั้นพื้นฐาน และอนุญาตให้ มนุษย์ควบคุมดูแล มีความแข็งแกร่งและความมั่นคงปลอดภัยในทางเทคนิคของระบบ สามารถป้องกันการคุกคามจากผู้ไม่ประสงค์ดี มีความโปร่งใส สามารถอธิบายได้ มีกลไกเพื่อสร้างความรับผิดชอบและภาระความรับผิดชอบผลกระทบที่เกิดจากผลลัพธ์ของปัญญาประดิษฐ์ทั้งก่อน และหลังการพัฒนาใช้ หลักการที่ให้ผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง ผู้ใช้บริการมีความเท่าเทียม และบริษัทไม่คอร์รัปต์ ได้จัดทำหลักการและแนวทางจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ ในหลายประเภทซอฟต์แวร์ว่าระบบปัญญาประดิษฐ์ควรให้บริการกับทุกคนด้วยความเป็นธรรมและไม่สร้างความแตกต่างกับกลุ่มคนที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ข้อมูลชุดการสอนมีความเที่ยงตรง สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มีความโปร่งใส กับการจัดการข้อมูล (Ministry of Digital Economy and Society, n.d.)

จากตัวอย่างทิศทางการกำหนดจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ดังกล่าว ประเทศไทยได้นำมาเป็นแนวทางในการจัดทำหลักการทางจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principle) มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อให้ผู้กำกับดูแล ผู้วิจัย ผู้ออกแบบ ผู้พัฒนา ผู้ให้บริการปัญญาประดิษฐ์ และผู้ใช้ประโยชน์จากปัญญาประดิษฐ์ ใช้เป็นแนวทางสำหรับการกำกับการดำเนินงาน และให้ผู้รับบริการได้ทราบถึงสิทธิและตระหนักรู้ถึงความเสี่ยงของการใช้บริการปัญญาประดิษฐ์ หน่วยงานรัฐและหน่วยงานกำกับดูแลปัญญาประดิษฐ์ ทั้งระดับประเทศและระดับองค์กร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุน รวมถึงกำกับดูแลเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อให้ ปัญญาประดิษฐ์มีความน่าเชื่อถือ มั่นคงปลอดภัย มีจริยธรรม ส่งผลให้ได้รับการพัฒนาและใช้งาน ก่อให้เกิด ประโยชน์กับมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยความโปร่งใส ครอบคลุมและเป็นธรรม ซึ่งสาระสำคัญนี้ได้ถูกบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570) โดยหลักการทางจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ของประเทศไทย ประกอบด้วย 6 ประการคือ 1) ความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ปัญญาประดิษฐ์ควรจะต้องได้รับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ สร้างความเจริญให้กับมนุษย์ สังคม ประเทศ ภูมิภาค และโลกอย่าง

ยั่งยืน 2) ความสอดคล้องกับกฎหมาย จริยธรรม และมาตรฐานสากล ปัญญาประดิษฐ์ควรได้รับการวิจัย ออกแบบ พัฒนา ให้บริการ และใช้งาน สอดคล้องกับกฎหมาย บรรทัดฐาน จริยธรรม คุณธรรมของมนุษย์ และมาตรฐานสากล โดยเคารพต่อความเป็นส่วนตัว เกียรติ สิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน การออกแบบปัญญาประดิษฐ์ควรใช้หลักการมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และเป็นผู้ตัดสินใจ ไม่ควรถูกใช้ในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ 3) ความโปร่งใสและภาระ ความรับผิดชอบ ปัญญาประดิษฐ์ควรได้รับการวิจัย ออกแบบ พัฒนา ให้บริการและใช้งาน ด้วย ความโปร่งใส สามารถอธิบายและคาดการณ์ได้ สามารถตรวจสอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ย้อนหลังได้เผื่อระวัง ตรวจสอบความผิดปกติและวินิจฉัยปัญหาความล้มเหลวได้ 4) ความ มั่นคงปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว ปัญญาประดิษฐ์ ควรได้รับการออกแบบโดยใช้หลักการ ป้องกันความเสี่ยง และให้มีความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลและระบบ เพื่อป้องกันการโจมตี จากภัยคุกคาม รวมถึงการคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคลตามหลักจริยธรรม 5) ความเท่าเทียม หลากหลาย ครอบคลุม และเป็นธรรม การออกแบบและพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ควรคำนึงถึง ความเท่าเทียม หลากหลาย ครอบคลุม และความเป็นธรรม หลีกเลี่ยงการผูกขาด ลดการ แบ่งแยกและเอนเอียง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คนจำนวนมาก และ 6) ความน่าเชื่อถือ ปัญญาประดิษฐ์ควรได้รับการสนับสนุนให้มีความน่าเชื่อถือและความมั่นใจในการใช้งานต่อ สาธารณะ โดยมีผลลัพธ์อย่างถูกต้องและแม่นยำ สร้างผลลัพธ์ที่สามารถเชื่อถือได้และ สร้างใหม่ได้เมื่อต้องการ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565)

สรุปว่าผู้ผลิตปัญญาประดิษฐ์จำเป็นต้องยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการผลิตเพื่อให้ได้ ปัญญาประดิษฐ์ที่นำมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อมวลมนุษยชาติ

ทิศทางการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นในทิศทางเดียวกันกับ การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ของประเทศไทยซึ่งอยู่ในระยะเริ่มต้นตามแผนปฏิบัติการด้าน ปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทยระยะ 6 ปี (พ.ศ. 2565-2570) ซึ่งมี ยุทธศาสตร์ 5 ด้านคือ 1) การเตรียมความพร้อมของประเทศในด้านสังคม จริยธรรม กฎหมาย และกฎระเบียบสำหรับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ ระบบสนับสนุนด้านปัญญาประดิษฐ์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) การเพิ่มศักยภาพบุคลากร

และการพัฒนาการศึกษาด้านปัญญาประดิษฐ์ 4) การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และ 5) การส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและระบบปัญญาประดิษฐ์ในภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการให้เกิดเป็นรูปธรรมรัฐได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนปี พ.ศ. 2565-2570 โดยมุ่งเน้นโครงการนำร่องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเตรียมความพร้อมใช้งาน พัฒนาบุคลากรทางด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่มีศักยภาพ และมุ่งเน้นการผลักดัน ขยายผลการประยุกต์ใช้งานปัญญาประดิษฐ์ของประเทศไทย (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565)

ส่วนความเคลื่อนไหวของการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ในวงวิชาการด้านพระพุทธศาสนา มีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิด แนวทาง หรือหลักการ การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ไว้หลายท่าน คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2534) ได้กล่าวไว้เมื่อปี พ.ศ. 2534 ว่าสิ่งที่วิทยาศาสตร์จะศึกษาพิสูจน์ต่อไปคือเรื่องจิต และศึกษาคอมพิวเตอร์ ที่เรียกว่าปัญญาประดิษฐ์ พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. กล่าวถึงการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีระดับสูงอย่างเอไอ มาเป็นตัวช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยจะนำเอไอมาใช้เป็นเทคโนโลยีด้านการสื่อสารในการสอนพระพุทธศาสนา มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สร้างเป็นพระสงฆ์ที่เป็นที่รู้จัก อาทิ ท่านพุทธทาส เหมือนสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ โดยจะใช้เอไอศึกษาวิธีการพูด น้ำเสียง วิธีคิดและการสั่งสอนธรรมะ และสามารถที่จะตอบคำถามธรรมะโดยประมวลจากคำสั่งสอนหรือการตอบธรรมะที่ท่านพุทธทาสได้เคยตอบไว้ (บ้านเมือง, 2562) ที่ประชุมพระพุทธศาสนา วัชรยานโลก ได้กล่าวถึง 5 ประเด็นความร่วมมือที่พุทธศาสนาจะต้องปรับตัวภายใต้โลกที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยนำเอไอมาใช้ ได้แก่ สติดิจิทัลรักษาและพัฒนาโลกดิจิทัล เพื่อเน้นนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่มีมิติแห่งความเมตตากรุณา ทำให้โลกเกิดสันติสุข การเรียนรู้พระพุทธแบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ไม่จำกัดกาลเวลา พัฒนาคัมภีร์พระพุทธศาสนาแบบดิจิทัล เพื่อสร้างฐานข้อมูลกลางในโลกดิจิทัล เพื่อให้ค้นหาและเข้าถึงได้จากโลกอินเทอร์เน็ต (เดลินิวส์, 2562) พระมหาเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี) ประธานมูลนิธิวิมุตติยาลัย กล่าวถึง เอไอ “ว่าเป็นเทคโนโลยีแห่งอนาคต มีความสำคัญมาก เพราะในอนาคตชะตาของมนุษย์อาจจะผูกไว้กับเอไอ เอไอ จะพัฒนายิ่งกว่าคอมพิวเตอร์ที่มีมาทั้งหมด มีจุดแข็งคือไม่ต้องง้อมนุษย์มาสั่งงานเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แต่งนวนิยายชนะคน วินิจฉัยโรคชนะหมอเป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงมีค่าพอที่จะสนใจ” (Suthichai Live, 2561) พระครูสมุห์สนิทวงศ์ วุฑฒิวงโส ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร วัดพระธรรมกาย ได้นำเสนอแนวโน้มของพุทธศาสนาในอนาคตว่า ถึงมีเอไอแต่

ทรัพยากรบุคคลต้นแบบยังเป็นปัจจัยสำคัญต่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต่อไปการเผยแผ่จะไม่ใช้ศาสนานำแต่เน้นสมาธิและหลักธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน เชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์มากขึ้น คนมาวัดน้อยลงคนบวชน้อยลง เนื่องจากศึกษาเรียนรู้ผ่านสื่อ Social Media มากขึ้น (บ้านเมือง, 2566) สำราญ สมพงษ์ (2561) กล่าวถึงโลกเอไอเริ่มครอบคลุมการใช้งานกับกลุ่มคนทุกประเภท และในวงการศาสนาเอไอก็เริ่มเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้อง อีกไม่นาน สังคมศาสนาจะต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับเทคโนโลยีที่พัฒนา จึงทำให้เชื่อแน่ว่าอนาคต AI คงจะต้องมีความสามารถเกี่ยวกับด้านศาสนามากขึ้น เช่น แต่งกัณฑ์เทศน์ เขียนบทธรรมะ เขียนบทบรรยายต่างๆ เป็นต้น พระครูสุทิวรญาณ (2564) กล่าวถึงจุดเด่นหลักของเอไอ คือสามารถเรียกใช้ข้อมูลเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ได้หลายครั้งโดยไม่ผิดพลาด จดจำได้ดี เรียกใช้ได้รวดเร็ว มีความคลาดเคลื่อนน้อย ถ้านำมาใช้ เผยแผ่ธรรมะจะมีประสิทธิภาพเที่ยงตรงตามหลักคำสอน คาดว่าในอนาคตโอกาสที่ AI จะถูกนำมาใช้งานในการเผยแผ่ศาสนาจะกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นมากขึ้น

จากการสำรวจข้อมูลในปัจจุบันพบว่า ประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มทดลองนำเอไอมาประยุกต์ใช้งานด้านพระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม โดยสร้างหุ่นยนต์ชื่อ บุคดาห์บอท เพื่อตอบคำถามทางธรรมะอัตโนมัติ (จิตต์สุภา ฉิน, 2565) หุ่นยนต์ชื่อ Pepper ใช้สวมมนต์เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีศพ หุ่นยนต์ Mindra ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา ประเทศจีนสร้างหุ่นยนต์พี่พระทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า สามารถตอบคำถามง่ายๆ ในชีวิตประจำวันได้ ประเทศออสเตรเลียผลิตเครื่องช่วยฝึกสมาธิ ใช้สวมบนศรีษะ เพื่อตรวจจับคลื่นสมองวัดค่าสมาธิของผู้ใช้ (สรานี สงวนเรือง, 2563) ส่วนในประเทศไทยที่พบคือวัดสุทิวรารามใช้เครื่องวัดคลื่นสมองไฟฟ้าเพื่อประเมินระดับสมาธิของผู้ปฏิบัติธรรม (ไทยรัฐ, 2561) อย่างไรก็ตามในการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม คงต้องเตรียมการให้สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศในการเตรียมความพร้อมซึ่งในระดับประเทศยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น จะเห็นจากผลการสำรวจความพร้อมในการประยุกต์ใช้เอไอของคนไทย พบว่า 15.2% มีการนำเอไอมาใช้งานในองค์กรแล้ว 56.65% มีแผนที่จะนำมาใช้ในอนาคต และ 28.15% ยังไม่มีแผนที่จะใช้ AI ดังนั้น จึงคาดการณ์ได้ว่าในอนาคตองค์กรในประเทศไทยจะมีการนำเอไอมาประยุกต์ใช้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วแน่นอน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566) ซึ่งเมื่อเราหลีกเลี่ยงเทคโนโลยีไม่ได้ ก็ต้องมีการใช้อย่างมีสติ ให้อำนาจคนคิด ไม่ให้เทคโนโลยีมาครอบงำเราไม่

ว่าในการดำเนินชีวิตหรือในระดับจิตสำนึก และหากนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องเป็นไปตามหลักมหาประเทศ 4 ที่พระพุทธเจ้าวางไว้ คือในกรณีที่มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นในอนาคตโดยที่พระองค์ไม่ได้ระบุไว้ว่าจะอะไรที่ทำได้ อะไรที่ทำได้ แต่มันเข้ากับหลักที่ควร สิ่งนั้นก็ควรทำหรือทำได้ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตก็เช่นเดียวกัน ถ้าเรานำมาใช้เพื่อเผยแผ่ธรรม หรือเพื่อเพิ่มพูนสติปัญญา ก็ถือว่าใช้ได้หรือควรใช้ แต่ถ้านำมาใช้ในทางที่ส่งเสริมกิเลส ทำให้ขาดสติ ก็ไม่ควรใช้ (พระไพศาล วิสาโล, 2552)

สรุปได้ว่าปัจจุบันได้มีการเริ่มนำปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ในงานด้านพระพุทธศาสนาบ้างแล้วในต่างประเทศ ส่วนประเทศไทยอยู่ในระหว่างเตรียมความพร้อม ซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระผู้ใหญ่ได้เห็นด้วยกับการปรับตัวเพื่อนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย

จริยธรรมสำหรับปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics) ที่รัฐบาลไทยได้กำหนดไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ของประเทศที่กล่าวมาแล้วประกอบด้วย 6 ประการ ส่วนจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ในมุมมองเชิงพุทธหรือเรียกว่าจริยธรรมเชิงพุทธ (Buddhist Ethics) ศ.ดร. โสรัจจ์ หงส์ลดารมภ์ นายกสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย กล่าวไว้ว่า “ยังไม่มีข้อสรุปว่าจะใช้เกณฑ์ใดที่ดีที่สุดในการตัดสินจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งยังคงหาคำตอบกันต่อไป เพราะที่ผ่านมาในวงเสวนาของนักวิชาการได้ถกเถียงกันไปเรื่อยยังไม่มีข้อสรุป ไม่จบสิ้น ซึ่งความไม่จบสิ้นนี้เป็นสิ่งที่ควรทำ แม้คำตอบยังมาไม่ถึง ในฐานะมนุษย์ผู้สร้างสรรค์ก็ต้องคิดต่อ ปรับปรุงต่อ อัปเดตกันต่อไป” (STS Cluster Thailand, 2563) อย่างไรก็ตามล่าสุด พระครูปลัดธันรพ โชติวีโร (2563) ได้ศึกษาและสรุปประเด็นเกณฑ์ตัดสินที่เกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์ของปัญญาประดิษฐ์ว่า เจตนา การกระทำ และผลของการกระทำ ทำหน้าที่วินิจฉัยความดี ความชั่ว เริ่มตั้งแต่ขั้นพื้นฐานคือ เบญจศีล และเบญจธรรมที่ควบคู่กัน จนถึงขั้นกลางและขั้นสูง ก็จะยกระดับลึกซึ้งขึ้นโดยมีหลักกุศลผล 10 ประการและอริยมรรคมีองค์ 8 ตามลำดับ ซึ่งถือว่า มโนกรรมมีความสำคัญที่สุด จัดว่าเป็นผลโดยตรง ทั้งนี้หากมองในมุมของเหตุและผลของการเกิดขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ ที่ว่าปัญญาประดิษฐ์เกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้างปัญญาให้ หรือเรียกว่าปัญญาเทียมทำให้มีความฉลาด สามารถทำงานและตัดสินใจแทนคนได้ ซึ่งความฉลาดที่เกิดขึ้นมาจากข้อมูลขนาดใหญ่ที่ป้อนให้ปัญญาประดิษฐ์จดจำ เรียนรู้ อย่างมี

เหตุผล จนทำให้มีความฉลาดเป็นอัจฉริยะได้ ด้วยเหตุนี้เอง ถ้าหากเราต้องการให้ปัญญาประดิษฐ์ อยู่ภายใต้การควบคุมของมนุษย์ และเป็นปัญญาประดิษฐ์ที่มีความนึกคิดมีจริยธรรม จึงจำเป็นต้องพัฒนาจิตใจของผู้สร้างปัญญาประดิษฐ์ให้เป็นผู้มีจริยธรรม มีความดีทั้งกาย วาจา และใจ และถ่ายทอดความดีนั้นลงสู่ปัญญาประดิษฐ์ หมายถึงสร้างปัญญาประดิษฐ์ด้วยหลักจริยธรรม ทั้งนี้หากนำหลักจริยธรรมเชิงพุทธ มาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ จะครอบคลุมจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ทั้ง 6 ประการที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ เมื่อผู้สร้างปัญญาประดิษฐ์เข้าถึงหลักแห่งความดีอันสูงสุด เป็นผู้มีสติปัญญา รักษา กาย วาจา ใจ ให้อยู่ในศีล ในธรรม ละความชั่ว ประพฤติแต่ความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ตั้งอยู่บนหลักของศีล สมาธิ และปัญญา มีความตระหนักในหลักแห่งจริยธรรม ใช้สติปัญญาในการสร้างสรรค์ปัญญาประดิษฐ์มาเพื่อสร้างประโยชน์ และเกื้อกูลให้คนทั้งโลกใช้เป็นเครื่องมือ สนับสนุนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความรับผิดชอบ โปร่งใส เท่าเทียม น่าเชื่อถือ และเป็นธรรม ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุป จริยธรรมสำหรับปัญญาประดิษฐ์ เป็นไปตามผู้สร้างปัญญาประดิษฐ์ที่จะตั้งโปรแกรมปัญญาประดิษฐ์ให้ทำงานตามต้องการ ดังนั้นการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์จะต้องพัฒนาจิตใจของผู้สร้างปัญญาประดิษฐ์ให้เป็นผู้มีจริยธรรม มีความดีทั้งกาย วาจา และใจ และถ่ายทอดความดีนั้นลงสู่ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อสร้างปัญญาประดิษฐ์ที่พึงประสงค์

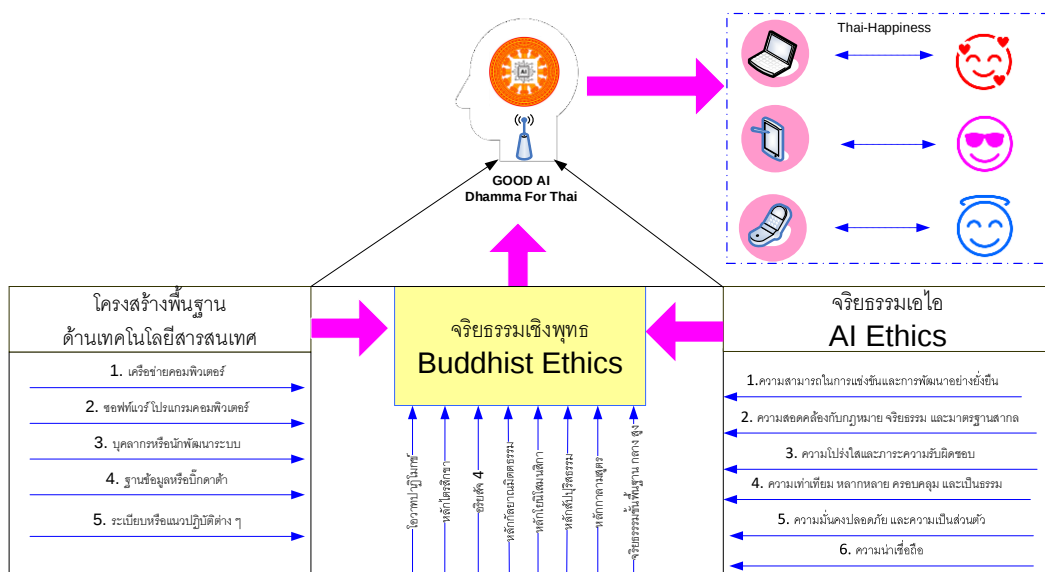
ทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ที่กล่าวเบื้องต้น ผู้เขียนเชื่อว่ามนุษย์ซึ่งเป็นผู้สร้างปัญญาประดิษฐ์ เป็นผู้กำหนดโปรแกรมให้คอมพิวเตอร์เรียนรู้ข้อมูลจำนวนมหาศาลจากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ จนทำให้คอมพิวเตอร์มีความฉลาดสามารถทำงานได้เหมือนมนุษย์หรือดีกว่าในบางเรื่อง ดังนั้นถ้าหากต้องการสร้างปัญญาประดิษฐ์ที่พึงประสงค์เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับคนไทย (GOOD AI Dhamma For Thai) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่คนไทยในยุคดิจิทัลมากที่สุด (Thai Happiness) ในกระบวนการสร้าง ผู้สร้างหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรยึดหลักจริยธรรมเชิงพุทธเป็นสำคัญ และตระหนักถึงหลักจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ เพื่อให้การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์เป็นอย่างถูกต้องและดีงาม ทั้งนี้ในการนำปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่รองรับการพัฒนา

ปัญญาประดิษฐ์ เช่น เครือข่ายคอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ บุคลากร หรือนักพัฒนาระบบ ฐานข้อมูลหรือบิ๊กดาต้า ระเบียบหรือแนวปฏิบัติ รวมถึงการวางแผน กำหนดกรอบทิศทางในการพัฒนาให้ชัดเจน และมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม แนวคิด รูปแบบการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ที่ยึดหลักจริยธรรมเชิงพุทธแสดงดังภาพที่ 1

สรุป

การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งปัญญาประดิษฐ์ถูกสร้างโดยมนุษย์จะมีทั้งคุณและโทษ แต่เพื่อให้ลดความเสี่ยงจากสิ่งที่ไม่พึงประสงค์จากปัญญาประดิษฐ์จึงควรยึดหลักจริยธรรมคุณธรรมเชิงพุทธ เป็นแนวทางในการพัฒนา

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลโดยหลอมรวมหลักจริยธรรมเชิงพุทธและหลักจริยธรรมเอไอ

การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์สำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง 4 ประเด็นคือ 1) จริยธรรมที่เหมาะสมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ โอวาทปาฏิโมกข์ หลักไตรสิกขา อริยสัจ 4 หลักกัลยาณมิตตธรรม

หลักสัปตปริสธรรม หลักโยนิโสมนสิกา และหลักกาลามสูตร 2) จริยธรรมสำหรับนักพัฒนา ปัญญาประดิษฐ์ มี 6 ประการคือ ความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความสอดคล้องกับกฎหมาย จริยธรรม และมาตรฐานสากล ความโปร่งใสและภาระความรับผิดชอบ ความมั่นคงปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว ความเท่าเทียม หลากหลาย ครอบคลุม และเป็นธรรม และความน่าเชื่อถือ 3) ทิศทางการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของประเทศไทยเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ของประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570) ซึ่งอยู่ในระยะเริ่มต้นวางแผน เตรียมความพร้อมในการดำเนินการ และ 4) หลักจริยธรรมเชิงพุทธที่ควรนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ที่สอดคล้องกับจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วย หลักจริยธรรมขั้นพื้นฐาน (เบญจศีล เบญจธรรม) หลักจริยธรรมชั้นกลาง (ศีล 8 กุศลกรรมบถ 10) และจริยธรรม (อริยมรรค 8) ทั้งนี้ในการ พัฒนาปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลควรให้เป็นไปอย่างถูกต้องและดีงาม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ดังกล่าวผู้เขียนสรุปรูปแบบการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์สำหรับเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลไว้ในภาพที่ 1 เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้สำหรับการวางแผนพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ โดยชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่หลอมรวมหลักจริยธรรมเชิงพุทธจริยธรรมเอไอ และองค์ประกอบทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าด้วยกัน และนำมาสร้างปัญญาประดิษฐ์ที่มีจริยธรรมนำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับคนในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570). เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.thailibrary.in.th/wp-content/uploads/2022/12/20220726-AI.pdf>
- จิตต์สุภา ฉิน. (2565). นักวิจัยญี่ปุ่น เปิดตัว “Buddhabot” เหมือนแชทคุยกับพระพุทธเจ้า. มติชนสุดสัปดาห์. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_62027

- เดลินิวส์. (2562). กระตุ้นพุทธ 3 นิกายเผยแผ่เชิงรุกยุคดิจิทัล “พระมหาหรรษา” ประชุม
 วัชรยานโลก กระตุ้นพุทธ 3 นิกายเผยแผ่เชิงรุกยุคดิจิทัล เพื่อช่วยเหลือโลกให้เกิดความ
 สมดุลและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข. เรียกใช้เมื่อ 14 สิงหาคม 2566 จาก
<https://d.dailynews.co.th/education/705278/>
- ไทยรัฐ. (2561). วัดสุทธินิคม ทำเก้ ซื่อเครื่องวัดค่าความสุข ทดสอบคลื่นสมองผู้ปฏิบัติธรรม.
 เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.thairath.co.th/news/>
- นิเทศ สนั่นนารี, จรัส ลีกา และสาธิตา ไสวงาม. (2561). การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความ
 ประองตองในสังคม. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. 5(1), 159-178.
- บ้านเมือง. (2562). ปิตนากวิสาขะเวียตนามยิ่งใหญ่ ปฏิญญาฮานามยก 'เอไอ' ตัวช่วยเผยพุทธ.
 เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.banmuang.co.th/>
- บ้านเมือง. (2566). “เผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุค AI” พระวัดพระธรรมกาย เสนอเวทีสัมมนา
 เครือข่ายองค์กรพุทธนานาชาติกว่า 10 ประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก
<https://www.banmuang.co.th/news/education/319913>
- พจนารถ สุพรรณกุล. (2557). การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ. เรียกใช้
 เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <http://phd.mbu.ac.th/index.php/>.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). เทคโนโลยีในทัศนะของพุทธศาสนา. นิตยสาร CHIP มีนาคม
 10(3).
- พระครูปลัดธรรม ไขทวีโส. (2563). เกณฑ์การตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ที่มีต่อการใช้
 ปัญญาประดิษฐ์. ในวิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา.
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เชียงใหม่.
- พระครูวินัยธรปัญญา ปญญาโว (ศรีสมุทร) และบุญเตือน ทรัพย์เพชร. (2564). Journal of
 Social Science and Buddhistic Anthropology, 6(4), 424-433.
- พระครูวินัยธร ปัญญา ปญญาโว (ศรีสมุทร) และบุญเตือน ทรัพย์เพชร (2564). การจัดการ
 เผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(4),
 423-433.
- พระครูสมุห์มานิตย์ ญาณธโร. (2560). การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการใช้สื่อสังคม
 ออนไลน์สำหรับพระนิสิต. ในดุขฎิณิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เชียงใหม่.

พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ แสนคำ). (2564). รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่เหมาะสม กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ในคุณินิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เชียงใหม่.

พระครูสุทิวรญาณ. (2564). ปัญญาประดิษฐ์ (AI) : วิธีการเผยแพร่แห่งอนาคต. วารสาร มจร การพัฒนาสังคมเมืองคม, 6(3), 163-173.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). คนไทยสู่ยุคไอที. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

มงคล เทียนประเทืองชัย. (2565). วิเคราะห์การคิดของปัญญาประดิษฐ์และของมนุษย์ ด้วยแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาท. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(9), 135-145.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2534). พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก

<https://www.papayutto.org/th/book-full-text/318>

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2564). พุทธวิธีการสอน. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.watnyanaves.net/th/>

สรานี สงวนเรือง. (2563). รีวิวเครื่องช่วยทำสมาธิ muse 2 ใช้แล้วเวิร์กมั๊ย?. เรียกใช้เมื่อ 11 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=eqvZI892Gro>

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2566). EDTA ร่วมกับ สวทช.เผยผลศึกษาความพร้อมในการประยุกต์ใช้ AI. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.etda.or.th>

สำราญ สมพงษ์. (2561). นักวิจัย AI กำลังพัฒนาไอทีเทียบชั้นพระวังคีสเถระ สันทนาธรรมกับ พระพุทธเจ้าในโลกดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.banmuang.co.th/news/education/128928>

Ministry of Digital Economy and Society. (n.d.). Digital Thailand - AI Ethics Guideline. Retrieved 16 August 2023 From <https://www.etda.or.th/>

STS Cluster Thailand. (2563). จริยศาสตร์ของปัญญาประดิษฐ์: มุมมองเชิงพุทธ. เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <https://stsclusterthailand.wordpress.com>

Suthichai Live. (2561). สุธัชชัย ไลฟ์ กับท่าน ว.วชิรเมธี พุทธศาสนา กับปัญญาประดิษฐ์.
เรียกใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=59-gcoNAGk0>.